

הרב חיים אברהם שיוביץ
חבר המכון הגבוה לתלמוד ע"ש ברן.

פסול מחובר ומחוסר קציצה בגט

א.

איתא במשנה (כא:): "אין כותבין במחובר לקרקע." ולא פירשו בגמ' את מקורו של המשנה. ופי' רש"י ד"ה אין, "דכתיב וכתב ונתן (דברים כ"ב, א') שאינו מחוסר קציצה." ואינו ברור אם ס"ל לרש"י דאיכא פסול לכתוב וליתן גט במחובר, בלי מעשה קציצה ביניהם. ובירושלמי (פרק ב' הל' ג') דרשו מדכתיב ספר (דברים כ"ד, א') "מה ספר שהוא בתלוש אף כל דבר שהוא בתלוש." אך הבבלי (כא:): דרש ספר (לשיטת חכמים) לספירת דברים בעלמא, ונחלקו הראשונים אי פליגי הבבלי והירושלמי. הרשב"א כתב (כא: ד"ה אין) דדעת הבבלי היא "מדאפקיה בלשון ספר, קמ"ל דספירה בתלוש בעינן." כלומר, ס"ל להרשב"א שגם הבבלי ס"ל כדרשת הירושלמי. ועוד כתב הרשב"א ד"יש מפרשים משום דכתיב ונתן בידה דבר הניתן מיד ליד דהיינו תלוש." כלומר, אף אם לא ס"ל להבבלי כדרשת הירושלמי, מ"מ ס"ל להבבלי דאיכא דרשה אחרת. וכ"כ הרא"ש.

אך ר' קרשקש כתב (כא: ד"ה אין) דלא ס"ל להבבלי כהירושלמי, וליכא שום דרשה למעט מחובר. וטעם הבבלי הוא משום דבעינן נתינה בידה, "ולאו משום דמשמע דבר הניתן מיד ליד, כדאמרינן גבי אונאה, אלא טעמא משום דבעינן לקיומי קרא כפשטיה, וא"א לתת דבר מחובר בידו של חברו ממש אלא א"כ קוצצו."

כלומר, דעת ר' קרשקש היא דאין שום פסול בגט מחובר, אלא דא"א לעשות בו מעשה נתינה. ואפשר שגם רש"י (הנ"ל) ס"ל הכי, דלא הזכיר שום פסול במחובר משום שאין פסול מחובר לפי הבבלי. אך צריך לקוצצו כדי לעשות מעשה נתינה, וממילא פסול משום דהוי מחוסר קציצה. ולכאור' זה נמי דעת הרמב"ם בהל' גירושין (א:א) שהזכיר עשרה דברים שהן עיקר הגירושין מן התורה, ובכללם מנה את פסול מחוסר קציצה, ולא הזכיר את פסול מחובר. ובפ"א ה"ו פירש הרמב"ם דמחוסר קציצה פסול מדכתי' וכתב ונתן וכו', ואח"כ כתב דמחובר פסול ולא הזכיר שום מקור. ומשמע דמחובר פסול משום דהוי מחוסר קציצה. וה"נ משמע מלשון הטור (ס' קכ"ד) "אין כותבין אותו על המחובר אפילו יתן לה המחובר כמו שהוא דבעינן ונתן בידה." ומשמע שהחסרון הוא במעשה הנתינה.

ויוצא דנחלקו הראשונים אם הפסול בכתיבה במחובר הוי פסול בפנ"ע או דאינו פסול אלא משום דבעינן נתינה בתלוש. ואפשר דנ"מ בזה בשטר קידושין במחובר. ועיין הרמ"א (אבן העזר ס' ל"ב סעיף ב') שהביא פלוגתת הראשונים בזה, ורוב הראשונים ס"ל דפסול, כמשמעות הגמ' גיטין דף (ט:). והעלה הציץ אליעזר (חלק ה' פרק כ"ה, כ"ב) בשם העין יצחק שאפשר דלא מקשינן הויה ליציאה אלא לדיני השטר ולא לדיני נתינה. ולפי"ז יש לדון במח' הנ"ל אי פסלינן מחובר מחמת הכתיבה או הנתינה. ולכאור' עוד נ"מ בזה אם אמר טלי קידושייך מעל גבי קרקע, וע' בזה במאירי בגיטין (י). ובאבני מלואים ס' ל' אות א'. ונראה דנ"מ נמי לענין כסף קידושין במחובר. וע' בר"ן ריש מס' קידושין (א). וז"ל "איכא מאן דאמר דאע"ג דשוה כסף ככסף לענין קידושין, ה"מ מטלטלין אבל קרקעות לא דבגמ' אמרינן דמקשינן הויה ליציאה ... וליתא דכי אמרינן התם דמחובר פסול בקידושין ה"מ בקידושי שטר ... דקידושי שטר הוא דמקשינן ליציאה וכו'." מבואר דפליגי אי מקשינן קידושי כסף לגיטין. אך לכאור' מוכח דמחובר הוי דין בנתינה, דאי הוי דין בכתיבה לא שייך בכלל בקידושי כסף, שאין בו שום כתב.

איתא במשנה (יט.) "על יד של עבר ונותן לה את העבד." ולכאור' קשה, שהרי עבדים הוקשו לקרקעות בכל מקום, ואמאי לא פסלינן האי גיטא מחמת פסול מחובר. ולפי ר' קרשקש ודעימיה, אין כאן קושי' שאין פסול קרקע, אלא דבעינן מעשה נתינה, ואפשר לעשות מעשה נתינה בעבד. אבל לפי הרשב"א ודעימיה, איכא פסול קרקע, ואמאי לא איתמעט עבד.

ועוד קשה, דמבואר בגמ' דגט הכתוב בעלה של עציץ נקוב כשור מדאורייתא לכו"ע (אלא דפליגי רבא ואבבי אי פסלינן ליה מדרבנן). ולכאור' קשה, דעציץ נקוב דינו כקרקע בכל מקום, ואמאי לא פסלינן ליה מדאורייתא מחמת הפסול מחובר. ואף שכתבו התוס' (ד"ה יצא) דבעינן הפסקת היניקה, היינו דוקא כדי לעשות קנין בהגבהה, ולא מצד הפסול דמחובר.¹ ולא הזכירו הרמב"ם או השו"ע שבעינן הפסקת היניקה בכלל.² ובשלמא לפי ר' קרשקש ודעימיה, דס"ל שאין שום פסול מחובר אלא מצד המעשה נתינה, ניחא דאפשר לעשות מעשה נתינה בעציץ. אבל לפי הרשב"א ודעימיה, דס"ל דאיכא פסול מדאורייתא בגט הכתוב במחובר, צ"ע, אמאי לא פסלינן עציץ נקוב מדאורייתא מדין מחובר?

ונראה לפרש, דהנה דייקו האחרונים מהגמ' (פני יהושע כא: ד"ה גמ' אלא) שאם כתב גט על קרן של פרה ונתן לה את הקרן ושייר את הפרה,

¹ ע' בתורת גיטין (כא: ד"ה תוד"ה יצא) שפירש שכל הפסול דמחובר הוא שצריך לעשות קנין מטלטלין ולא קנין כסף שטר או חזקה שהם קנייני קרקע. ולפי"ז, היינו הך.

² רק החלקת מחוקק (ס' קכ"ד אות י"א) כתב דבעינן הפסקת היניקה מחמת הפסול מחובר מדאורייתא, אבל לא מצאתי לו חבר. ועוד צ"ע בדבריו, שאף אם הפסיק היניקה בשעת נתינה, מ"מ איכא פסול מחובר מדאורייתא בשעת נתינה, וצ"ע.

פסול הגט מדאורייתא. דהקש' הגמ' (כא:) "אלא קרן של פרה ליקצייה וליתביה לה" (ואמאי צריך ליתן לה את כל פרה). ולא הקש' הגמ' יותר פשוט, דיתן את הקרן וישייר את שאר הפרה. וע"כ דפשיטא ליה לגמ' דבכה"ג פסול (ואף לפני שחידשה הגמ' את הפסול של מחוסר קציצה). והכי פסק הרמ"ה (מובא בר"ן דף ט. ובבית יוסף ס' קכ"ד). וביאר הפני יהושע דפסול משום דהוי חסרון בכריתות. אך הניח בקושי' מחמת הסוגי' לעיל (כ:) דהנייר שלי ורש"י שם. ולכאו' יש לפרש אחרת. ונראה דגדר הפסול מחובר שאני מדין "קרקע" בכל התורה כולה. גדר הפסול מחובר היא שמחובר הגט לדבר שאינו גט. ולכן, אם שייר את שאר הפרה, ע"כ שאר הפרה אינו גט, וממילא חשיב הגט מחובר לדבר שאינו גט ופסול. אך אם יתן לה את כל הפרה, חשיב כולו כחלק של הגט, וכשר.

ולפי"ז מובן הא דמכשירין גט הכתוב בעבד וגט הכתוב בעציץ נקוב. והיינו משום דאע"פ שדינם כקרקע מ"מ אינם מחוברים. כלומר, אם יתן לה את כל העבד וכל העציץ, חשיב כולו כחלק של הגט.³

ב.

איתא במתני' (יט.) "על הכל כותבין, על העלה של זית ועל הקרן של פרה ונותן לה את הפרה על יד של עבד ונותן לה את העבד." ומפורש בגמ' (כא:) טעמא משום דכתי' "וכתב ונתן לה מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר כתיבה קציצה ונתינה."

ולכאו' קשה, דאמאי חשיב מחוסר קציצה הרי אינו צריך לקוצצו. וע' בח' הרמב"ן (גיטין כא: ד"ה יצא) שהרגיש בזה וכתב "עיקר הגמ' קשיא

³ ע' באור שמח (פ"א מהל' גירושין ה"ו) שהעלה הך סברא בגדר הפסול דמחובר.

לי שלא מצאתי בתלמוד יצא זה שמחוסר אלא כשא"א לעשות ממנו אותו מעשה בחסרון הדבר כמו זה שהזכרתי מסנהדרין ... וכן מחובר גמור א"א לקיים בו נתינה אלא בקציצה אבל תלוש גמור מאי מחוסר איכא ... תלוש גמור איני יודע בו לשון חסרון כלל."

וכן הניחו התוס' (חולין פד. ד"ה יצא) דאיתא שם במשנה (חולין פג:) כיסוי הדם נוהג ... בחולין אבל לא במוקדשין, ופירש הגמ' דהיינו משום דכתיב ושפך וכסה (ויקרא י"ז) "מי שאינו מחוסר אלא שפיכה וכיסוי יצא זה שמחוסר שפיכה גרירה וכיסוי (שצריך לגררו מעל המזבח לכסותו בעפר)". וכתבו שם התוס' ד"לא דמי לדם הניתז (חולין פז:) דהתם אם לא היה ניתז לא היה צריך גרירה אבל כאן אי אפשר בלא גרירה, ומוכח דלא חשיב "מחוסר" אלא אם צריך לעשות את המעשה. אבל בגט, אינו צריך לקוצצו, וא"כ צ"ע אמאי חשיב מחוסר קציצה אם נכתב על התלוש. (ובפרט לפי התוס' גיטין כא: סד"ה יצא שכתבו לדמות מחוסר קציצה בגט לשאר דיני מחוסר מעשה בש"ס.)

ונראה דמכח הך קושי' פירש הגרי"ד זצ"ל (ע' ארץ הצבי ס' כ"ד אות ד') שבאמת לשון מחוסר הוי לאו דוקא, ועיקר הפסול הוא שאין לעשות שום מעשה לגוף הגט בין כתיבה לנתינה, כדי לצרף את הכתיבה לנתינה. ולכאור' לשון המחבר מדוייק הכי, שכתב (קכ"ד: ב') לא יחתוך ... דבעינן שלא תהא קציצה בין כתיבה לנתינה.

ונראה דלפי"ז יש ליישב את תמיהת הבית יוסף (ס' קכ"ד ד"ה וכתב עוד) בדעת הרמ"ה דס"ל דתלוש ולבסוף חברו הוי מחובר אפי' אם לא ביטלו. והקש' הב"י הרי בעלמא בעינן ביטלו. ולפי הנ"ל יש ליישב שאע"פ שאין שום חסרון בשעת כתיבה מ"מ אין לעשות מעשה בין הכתיבה לנתינה. ומצד המעשה אין שום חילוק בין ביטלו ללא ביטלו.⁴

⁴ מצאתי הך סברא במאמרו של ר' אהרן ישע' בלוי בחוברת בית התלמוד ח"א.

ועוד, לכאור' ס"ל לרמ"ה (מובא בטור ס' קכ"ד) הכי דפסל גט שכתבו וחתמו בתלוש ואז חזרו וחברו ואח"כ תלשו ונתנו לה. וע"כ הניח כנ"ל, שאין הפסול דוקא בשעת כתיבה, אלא שאין לעשות מעשה בין כתיבה לנתינה. אך הרשב"א (מובא שם בבית יוסף ד"ה ובענין) חלק עליו וכתב דכי כתיב וכתב ונתן אשעת כתיבה הוא דכתיב. כלומר כשיכתוב לא יהא מחוסר אלא נתינה. ומוכח דלא ס"ל להרשב"א כנ"ל, אלא דיש חסרון בשעת כתיבה. וא"כ הדרא קושיין לדוכתיה, דכיון שאינו צריך לקוצצו, אמאי חשיב מחוסר קציצה.

ובאמת תירץ הרמב"ן הנ"ל את קושייתו, דכיון שאין בדעתו ליתן לה את כל הפרה, נקרא מחוסר קציצה בשעת כתיבה. והלך הרמב"ן עם שיטת רב האי שלא חשיב מחוסר קציצה אלא אם כונתו בשעת כתיבה היתה לקוצצו, אבל אם לא התכוין לקוצצו, אף אם קצצו כשר. חוץ מ"פרה, וכל דבר ששיורו חשוב אצל הכל ושמנו עליו בפנ"ע, אפי' נתן דעתו שלא לשייר פסול, דמתני' דפרה סתמא תנן. "והיינו כשיטת הרשב"א הנ"ל, שהפסול הוא בשעת כתיבה שלא יהא מחוסר. אך בזה שאני מכל דיני מחוסר בכל הש"ס, שבעלמא דבר חשיב מחוסר מעשה אם צריך לעשות המעשה, משא"כ כאן, שחשיב מחוסר אם בדעתו לעשות בו מעשה. ולכאור' הטעם הוא משום שאין אדם מחוייב ליתן גט, אלא הכל תלוי בדעתו. ולכן גדרי מחוסר נמי תלויים בכונתו.⁵

ונראה לפענ"ד שיש דרך אחרת להבין את הפסול מחוסר קציצה. והיינו לפי מה שהסברנו לעיל בגדר הפסול מחובר בגט. דשאני גדר מחובר מדין קרקע, אלא מחובר היא כל דבר המחובר לדבר שאינו גט, וממילא י"ל דכל הפסול מחוסר קציצה היא משום דחשיב מחובר בשעת כתיבה. וחשיב

⁵ מצאתי הך סברא בספר זכרון שמואל (ר' יהודה מודרין) על מס' גיטין (כט):
 בד"ה גמ' יצא זה).

מחוסר קציצה משום שצריך לקוצצו מחמת הפסול מחובר. וגט הכתוב בקרן פרה חשיב מחובר לפרה, שאין הפרה חלק של הגט. ואע"פ שיכול ליתן לה את כל הפרה, ואז יחשב כולו כחלק של הגט, מ"מ, בשעת כתיבה האומדנא היא שלא יתן את כולו, ויהא צריך לקוצצו. (ומחמת הך אומדנא פסק הרמ"ה (מובא בב"י ס' קכ"ד ד"ה וכתב וגם מובא בר"ן ט. ד"ה על) שאם נתן את הפרה סתם, פסול, משום שמסתמא שייר את שאר הפרה.).

ולפי"ז יש ליישב את דברי התוס' (גיטין כא: סד"ה יצא) שכתבו להוכיח כדעת ר"ת דקציצת דבר מועט אינו פוסל את הגט, וז"ל "כדאמרינן לעיל גזייה לזמן ויהבי' ניהלה כו' בין שיטה לשיטה בין תיבה לתיבה מהו גבי והנייר שלי משמע דדבר מועט לא חשיב מחוסר קציצה." ולכאן דבריהם תמוהים, שאיך כתבו להביא ראיה מבין שיטה לשיטה, הרי לא מדובר שם בקציצה, אלא בשיייר הבעל את בעלותו על הנייר אבל לא עשה שום מעשה לגט. ואפשר שלעולם לא קצצו, א"נ שקצצו לאחר הנתינה. אך לפי הנ"ל ניחא שפיר, שכל הפסול של מחוסר קציצה אינו מחמת המעשה קציצה, אלא משום הדין מחובר, שמחובר לדבר שאינו גט. וממילא יש לדמות קציצה לשייר דבתרוייהו מחובר הגט לדבר שאינו גט, והוי מחוסר קציצה (שכל מה ששייר ע"כ אינו חלק של הגט), ומובן הוכחת התוס' שלא מקפידים בדבר מועט.